

Školitelský posudek

Daniel Pajas, Proměny rodinného života příslušníků politických elit v Čechách ve 2. polovině 19. století. Bakalářská práce. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2022, 44 stran.

Bakalářská práce Daniela Pajase se věnuje proměnám demografického chování obyvatel českých zemí v průběhu 19. století. V obecné rovině byla tomuto tématu sice již věnována adekvátní pozornost, nicméně lze předpokládat, že u různých sociálních skupin se budou vyskytovat určité specifické rysy tohoto chování, které může odhalit pouze cíleně zaměřený detailní výzkum. Daniel Pajas se ve své práci soustředil na muže, kteří v průběhu svého života získali alespoň jeden poslanecký mandát, čímž se zařadili k tehdejší společenské elitě. Hlavním jeho záměrem bylo zjistit, zda a v jakém směru je možné najít specifika, ukazující na odlišné chování v rámci rodinného života těchto mužů. Konkrétně bylo vybráno 594 poslanců, kteří uzavřeli alespoň jeden sňatek, v němž se jim narodilo alespoň jedno dítě, a sami byli narozeni mezi lety 1811-1860.

Toto období bylo vybráno záměrně, neboť jedním z účelů bakalářské práce bylo zjistit, zda je možné u této vrstvy obyvatel pozorovat dřívější nástup demografického chování, které koncem 19. století znamenalo omezování počtu dětí narozených v jednotlivých rodinách. Originálním prvkem bakalářské práce je, že Daniel Pajas měl k dispozici data, která mu umožnila roztrždit zkoumaný soubor podle národnosti jednotlivých osob, což je prvek, který se v demografických výzkumech 19. století uplatňuje jen velmi málo kvůli komplikovanému určování národní příslušnosti. Daniel Pajas ve své práci pro třídění analyzovaného souboru používal i další kritérium, a to velikost sídla, v němž se daný poslanec narodil či zemřel. Je zřejmé, že výše uvedený typ analýz zaměřený na rodinný život poslanců vyžadoval shromáždit i jejich individuální data, která je pro toto období možné získat pouze pracnou rekonstrukcí. Daniel Pajas využil data shromáždění v rámci aktuálně výzkumného projektu, který je v současné době na Katedře demografie a geodemografie řešen. Vzhledem k tomu, že jde o zatím projekt neukončený, nejsou také všechna data kompletní, což ovlivnilo i volbu metodologického přístupu, kdy Daniel Pajas některé z analýz prováděl na redukovaném souboru, u něhož se dalo očekávat, že výsledky nebudou zkresleny neúplností dat.

Celkově je práce rozdělena do sedmi kapitol – po úvodu a představení relevantních zdrojů následují části, v nichž autor zasazuje zkoumanou problematiku do širšího kontextu jak demografického vývoje českých zemí, tak politického systému, včetně způsobu voleb. Zde je nutné zdůraznit, že se Danielovi Pajasovi podařilo i přes omezenost prostoru, který měl k dispozici, podat skutečně plastický obraz. Velmi dobře totiž pracuje se sekundární literaturou, kterou aktivně využívá i v dalších částech práce. Následující pátá kapitola pak poměrně detailně představuje analyzovaný datový soubor i způsoby jeho třídění. V některých případech (velikosti sídel) je tato základní charakteristika až příliš detailní a hodila by se spíše až do části, v níž se provádí vlastní analýza. Naopak by bylo vhodné více vysvětlit použitou metodologii, včetně toho, jakým způsobem byl soubor rozdělen na „kompletní“ a „nekompletní“ část a do kterých analýz jaký typ souboru vstupoval (Daniel Pajas se k tomuto bodu vrací na začátku 6. kapitoly).

Vlastní analýza demografického chování poslanců je provedena v 6. kapitole, která podle jednotlivých zkoumaných otázek rozdělena do celkem osmi částí. Tento přístup

umožňuje podrobně analyzovat jednotlivé faktory, které ovlivňovaly celkové demografické chování, na druhou stranu poněkud zastírá původní výzkumné otázky, které se v jednotlivých analýzách do určité míry rozměňují. Přesto se Danielovi Pajasovi podařilo docílit velmi zajímavých výsledků, které se jistě mohou stát odrazovým můstkem pro další detailnější analýzy. Ukázal, že u příslušníků společenských elit nebyla příslušnost k národnosti faktorem, který měl na demografické chování vliv. Naopak důležité bylo prostředí, v němž rodina žila – především zázemí velkých měst mělo svá specifika, která se projevovala i ve snižování počtu narozených dětí. Obecně se však zdá, že poslanci nebyli vrstvou, u níž by nastávala změna tohoto chování výrazně dříve, a že mnohem důležitějším faktorem byla v tomto ohledu sociální (profesní) příslušnost žitelů rodiny.

Z formálního hlediska považuji bakalářskou práci Daniela Pajase za velmi zdařilou. Velmi oceňuji její gramatickou a především stylistickou stránku, která přispívá k srozumitelnosti předkládaných výsledků. Ze všech těchto důvodů doporučuji práci k obhajobě.

V Praze dne 29. 5. 2022

doc. PhDr. Alice Velková, PhD.